

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาเพื่อหาความสัมพันธ์ (descriptive correlational study) ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้ป่วย หลังผ่าตัดเปลี่ยนไต โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2545 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2546

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือผู้ป่วยที่อายุ 15 ปีขึ้นไป ที่ได้รับการผ่าตัดเปลี่ยนไต จากโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ มีจำนวน 150 คน (สถิติห้องเปลี่ยนไตและไตเทียม โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่, 2545)

การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ ซาร์ (Zar, 1996) ได้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 85 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับฉลากจากทะเบียนรายชื่อผู้ป่วย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ของผู้ป่วยหลังผ่าตัดเปลี่ยนไต ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ การเบิกค่ารักษาพยาบาล จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะครอบครัว ระยะเวลาหลังผ่าตัดเปลี่ยนไต ระยะเวลาในการปรับตัว และชนิดของภาวะแทรกซ้อน เป็นข้อคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 2 แบบวัดการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เป็นแบบวัดที่ผู้ศึกษาดัดแปลง มาจากแบบวัดแรงสนับสนุนทางสังคมของ น้อมจิตต์ สฤตพันธุ์ (2535) ในการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วย เบาหวาน ซึ่งสร้างจากแนวคิดของ คอบบ์ (Cobb, 1976) ร่วมกับ เชฟเฟอร์ และคณะ (Schaefer, et al., 1981) แบบวัดนี้ได้ค่าความเชื่อมั่น (reliability) = .96 เป็นการประเมินความคิดเห็น หรือ ความรู้สึกต่อการได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆ ได้แก่ การได้รับการตอบสนองความต้องการ

ด้านอารมณ์ การได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่า การมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับความช่วยเหลือด้านการเงิน สิ่งของ แรงงาน หรือการให้บริการ และการได้รับความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสาร ลักษณะคำตอบ เป็นแบบประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ

มากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้น ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น มากที่สุด
มาก	หมายถึง	ข้อความนั้น ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น เป็นส่วนมาก
ปานกลาง	หมายถึง	ข้อความนั้น ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ปานกลาง
เล็กน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้น ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น เล็กน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้น ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นน้อยมากหรือไม่ ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นเลย

ตอนที่ 3 แบบวัดคุณภาพชีวิต ซึ่งผู้ศึกษานำมาจากแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ที่สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ (2540, หน้า 36-38) ได้ปรับปรุงไว้ แบบวัดนี้ได้ค่าความเชื่อมั่น (reliability) = .84 ครอบคลุมองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ องค์ประกอบด้านสุขภาพร่างกาย องค์ประกอบด้านจิตใจ องค์ประกอบด้านสัมพันธภาพทางสังคม องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม และ คุณภาพชีวิตโดยรวม ลักษณะคำตอบเป็นแบบประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ

มากที่สุด	หมายถึง	ท่านมีความรู้สึกเช่นนั้นเสมอ รู้สึกเช่นนั้นมากที่สุด หรือ รู้สึกว่าสมบูรณ์ รู้สึกพอใจมาก รู้สึกดีมาก
มาก	หมายถึง	ท่านมีความรู้สึกเช่นนั้นบ่อยๆ รู้สึกเช่นนั้นมาก รู้สึกพอใจ รู้สึกดี
ปานกลาง	หมายถึง	ท่านมีความรู้สึกเช่นนั้นปานกลาง รู้สึกพอใจระดับกลางๆ หรือรู้สึกแย่อะดับกลางๆ
เล็กน้อย	หมายถึง	ท่านมีความรู้สึกเช่นนั้นนานๆครั้ง รู้สึกเช่นนั้นเล็กน้อย รู้สึกไม่พอใจ หรือรู้สึกแย่
น้อยที่สุด	หมายถึง	ท่านไม่มีความรู้สึกเช่นนั้นเลย รู้สึกไม่พอใจมาก หรือ รู้สึกแย่มาก

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับการพยาบาล และการวิจัย จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นคำนวณค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (content validity index) โดยแบบวัดการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวได้ค่า = .87 และแบบวัดคุณภาพชีวิตได้ค่า = .97

การตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ และได้รับการแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับผู้ป่วยหลังผ่าตัดเปลี่ยนไตจากโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ จำนวน 20 ราย (ในจำนวนนี้จะตัดออกไปจากการศึกษาจริง) และคำนวณหาความเชื่อมั่นภายในของแบบวัด โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) แบบวัดการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวได้ค่า = .91 และแบบวัดคุณภาพชีวิตได้ค่า = .90

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึงผู้อำนวยการ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลทะเบียนรายชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ป่วยหลังผ่าตัดเปลี่ยนไตโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่

2. ภายหลังจากได้รับอนุมัติแล้ว เข้าพบกับนายแพทย์หัวหน้าหน่วยไต และพยาบาลหัวหน้าหน่วยเปลี่ยนไตและไตเทียม โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตตรวจสอบทะเบียนรายชื่อผู้ป่วยมีคุณสมบัติตามที่กำหนด จากนั้น รวบรวมรายชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

3. ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ ผู้ศึกษาจะโทรศัพท์ไปแนะนำตัวเอง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งจะส่งไปทางไปรษณีย์

4. ในกรณีที่ไม่สามารถติดต่อทางโทรศัพท์ได้ก่อน ผู้ศึกษาส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ พร้อมด้วยหนังสือแนะนำตัวเอง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม และส่งกลับถึงผู้ศึกษาทางไปรษณีย์

5. หากตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มเลือกไม่ยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษา หรือไม่สามารถให้ความคิดเห็นได้ จะทำการสุ่มเลือกผู้ป่วยที่เหลือมาทดแทนใหม่

6. หลังจากส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบเป็นระยะเวลาประมาณ 2 สัปดาห์ ในกรณีที่ไม่ได้รับการตอบกลับแบบสอบถามในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ผู้ศึกษาจะส่งแบบสอบถามติดตามอีกครั้งหนึ่ง

7. หลังจากได้รับแบบสอบถามกลับ ผู้ศึกษาทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายมาคิดคะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

อัตราการส่งแบบสอบถามกลับของกลุ่มตัวอย่าง

จากการประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (ภาคผนวก ง) พบว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้คือ 85 คน ในการศึกษาครั้งนี้ได้จัดส่งแบบสอบถามให้แก่ผู้ที่ถูกสุ่มเลือกเป็นตัวอย่างเพิ่มขึ้นอีกประมาณร้อยละ 10 คิดเป็น 9 คน เพื่อทดแทนในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่ส่งคืนแบบสอบถามภายหลังการติดตาม รวมเป็นแบบสอบถามที่ส่งให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 94 คน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนทั้งหมด 87 ฉบับ อัตราการส่งแบบสอบถามกลับของกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 92.6

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

1. การศึกษานี้ได้ผ่านการพิจารณาเชิงจริยธรรม จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ก่อนเริ่มการศึกษา

2. การศึกษานี้ได้ตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลในความสมัครใจเข้าร่วมการศึกษาโดยไม่ถูกบังคับ โดยผู้ศึกษาขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือแนะนำตัว และแนบสำเนาเอกสารการรับรองเชิงจริยธรรม จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับต้นตอนการศึกษา รวมทั้งการรักษาความลับข้อมูลของตัวอย่าง ซึ่งจะรายงานเป็นผลสรุปภาพรวมของผู้ป่วยทั้งหมด โดยไม่ได้ระบุว่าเป็นของผู้ป่วยท่านใด และตัวอย่างสามารถถอนตัวออกจากการศึกษาในครั้งนี้ได้ตามความต้องการ โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ศึกษาทราบ ซึ่งจะไม่มีผลต่อการมาตรวจรักษาที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่แต่อย่างใด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป คะแนนการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว และคะแนนคุณภาพชีวิต ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัด

2.1 การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ ให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	ให้	5 คะแนน
มาก	ให้	4 คะแนน
ปานกลาง	ให้	3 คะแนน
เล็กน้อย	ให้	2 คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	1 คะแนน

ระดับของการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวมาก ปานกลาง และน้อย คะแนนรวมของการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวจะกระจายอยู่ระหว่าง 25 - 125 คะแนน โดยได้แบ่งระดับคะแนนการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวทั้งหมดออกเป็น 3 ช่วง โดยใช้หลักทางสถิติจาก พิสัย / จำนวนชั้น = (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด) / 3 (เต็มศรี ขำนิจารกิจ, 2540, หน้า 22) ดังนี้

คะแนนช่วง 93-125 แสดงว่า ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวมาก

คะแนนช่วง 59-92 แสดงว่า ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวปานกลาง

คะแนนช่วง 25-58 แสดงว่า ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวน้อย

และจะปรับค่าคะแนนเฉลี่ยของการสนับสนุนทางสังคมเป็นค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ย

2.2 การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นแบบประเมินค่า

5 ระดับ ให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	ให้	5 คะแนน
มาก	ให้	4 คะแนน
ปานกลาง	ให้	3 คะแนน
เล็กน้อย	ให้	2 คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	1 คะแนน

การให้คะแนนในข้อที่เป็นข้อความทางลบจะกลับคะแนนก่อนดังนี้

มากที่สุด	ให้	1 คะแนน
มาก	ให้	2 คะแนน
ปานกลาง	ให้	3 คะแนน
เล็กน้อย	ให้	4 คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	5 คะแนน

ระดับคุณภาพชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ คุณภาพชีวิตในระดับไม่ดี ปานกลาง และดี คะแนนรวมของคุณภาพชีวิตจะอยู่ระหว่าง 26-130 คะแนน โดยได้แบ่งระดับคะแนนคุณภาพชีวิต จากพิสัย โดยแยกเป็นองค์ประกอบต่างๆดังนี้ (สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล, 2540, หน้า 19)

องค์ประกอบคุณภาพชีวิต	คุณภาพชีวิต ไม่ดี (คะแนน)	คุณภาพชีวิต ปานกลาง (คะแนน)	คุณภาพชีวิต ที่ดี (คะแนน)
1. ด้านสุขภาพร่างกาย	7-16	17-26	27-35
2. ด้านจิตใจ	6-14	15-22	23-30
3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3-7	8-11	12-15
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	8-18	19-29	30-40
คุณภาพชีวิตโดยรวม	26-60	61-95	96-130

และจะปรับค่าคะแนนเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตเป็นค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ย

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว กับคะแนนคุณภาพชีวิต โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient)